

ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ ΚΙ' ΕΓΚΛΗΜΙΟ

(Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ)

Του ΜΙΧΑΛΗ ΓΡΗΓΟΡΑΚΗ

Πάντα κάθε τέτοιο καιρό ή μνήμη μου στέκει εύλαβικά για πολύ στο μεγάλο μας νεκρό. Τό κάνω γιατί νοιώθω ένα σεβασμό για το συγγραφικό του μαρτύριο, ένα θαυμασμό για το υπέροχο του έργου του και μια ευγνωμοσύνη για τους νέους και μαγευτικούς πνευματικούς ορίζοντες πάνοιξε στη σκέψη μου!...

Υστερα απ' το Σολωμό και τον Ψυχάρη γνωρίζομαι καλά

με τον στιβαρό αυτό δάσκαλο του λόγου μας. Και θά νοιώσω εύθυσ τάσες λατρείας γιαυτόν γιατί θά δώ σαυτόν τον ρωμαλεότερο και τον πιο πολύμοχθο συγγραφέα μας, γιατί θά δώ πώς έφερε μέσα του την καλύτερη και δημιουργική ανησυχία ζωηρότερα!... Τό δε πολυσύνθετο του έργου του θά μου κάνει γοητευτικότερη την συγγραφική του παρουσία.

Γιά τον Καζαντζάκη έχω ά-

κόμα να πω—χωρίς φόβο ή ντροπή—και τούτο, που τώχω σίγουρο πώς οι πιο πολλοί που τον θαυμάζουν θά τό πουν: "Ότι, χάρη σαυτόν, μπήκα σόμα λότερο κιεϋθότερο πνευματικό δρόμο, ξεφυγα απ' τα στενοσόκακα άλλων πνευματικών που ως τά χιτες παράδερνα.

Αφού ή ανήσυχη μεγαλοφυΐα του μπόρεσε και γνώρισε όσο μπορούσε πιο πολλά βιβλία, ταξίδια, λαούς, αφού έζησε ένα πολυσύνθετο συγγραφικό μόχθο, τέλος κουρασμένος, κατατρεγμένος απόκαμε κιεγειρε και πέθανε τέτιο καιρό περίπου, πριν από τρία χρόνια. Η Κρήτη βαρειά, μαυρομαντηλουσα μά περιή-

φρανη, τον δέχτηκε στα σπλάχνα της. Κιήταν ό τέταρτος μεγάλος που δέχονταν επίσημα στα σπλάχνα της, ύστερα απ' τους τόσους μεγάλους πουδωσε!...

Ο Καζαντζάκης τώρα πιά είναι ένα σύμβολο! Οι νεότεροι Έλληνικοί χρόνοι ζήτημα να έχουν μια δωδεκάδα τέτοιων συμβόλων, που απ' αυτά λίγα, πολύ λίγα, έχουν γνωρίσει σε μεγάλο βαθμό την παγκοσμιότητα όπως τό σύμβολο Καζαντζάκη. Ένα σύμβολο κυρίαρχο, περιήφανο και παράξενο. Στέκει παράξενα, τραχειά στον πνευματικό μας κόσμο, έτσι όπως τις κρητικές μαδάρες που δεν έχουν όμοιες των. Τραχύ μά γοητευτικό, άγέροχο μά καταδεχτικό τό σύμβολο Καζαντζάκη. Όσοι

τάντικρύζουν αναρριγούν και θαμπώνονται.

Για τον Καζαντζάκη, κι αυτού που τον έζησαν κι αυτού που τον διάβασαν, τον μελέτησαν, έχουν να πουν πώς θά περάσουν δεκαετίες πολλές ώσπου να ξαναγνωρίσει ή χώρα τούτη που μοχθεί αιώνες τώρα για τό πνεύμα, ένα τέτοιο πνευματικό σύμβολο. Και δεν έχουν άδικολ!... Έγώ μάλιστα λέω κάτι παραπάνω. Ίσως και να μην ξαναγνωρίσει ποτέ άλλοτε. Τέτοια πνευματικά σύμβολα δεν επαναλαμβάνονται. Περνοούν στη σφαίρα του θρύλου ανέπανάληπτα.

Ο Καζαντζάκης, πρέπει να τό χωνέψουμε πιά, είναι ό συγγραφέας μας φαινόμενο Βελέρα-

σε τις προσδοχίες του σκεφτόμενου ανθρώπου, έδωσε έργο με θέρημη και τρικυμία λόγου άπαράμιλλη. Ο χρόνος θάποδείξει—και σύντομα μάλιστα!—πώς μπορεί να ταυτισθή με τά έργα των γιγάντων εκείνων του λόγου, που ό,τι γράψανε συγκινεί κάθε άνθρωπο σόποια φυλή και σόποια κοινωνία κιεποχή κιαν βρίσκειται. Όπως του Όμηρου, των Τραγικών, του Σαίξπηρ, του Τολστόϊ του Ντοστογιέφσκη. Όπως κιαυτών έται και τό έργο του Καζαντζάκη έχει χαραχτήρα κοσμοπολιτικό. Δεν απευθύνεται σενα λαό δεν συγκρατιέται στα όρια μιας κοινωνίας, μιας εποχής. Παναπερνοούν στη σφαίρα του θρύλου σκιάζουν τη ζωή μας είτε

πανεποχιακό θά περνά τους και ρούς άγέροστο, γοητευτικό πάντα. Να τώρα γιατί και ή παγκόσμια ύποδοχή που του έτυχε!.. Στο σύνολό του τό έργο του Καζαντζάκη είναι έργο σκέψης και δράσης. Φέρνει μέσα του τη λαχτάρα τάνθρώπου για πλατύτερη δράση. Κατάφορο από περιεχόμενο νέας ζωής και σκέψης και σμιλευμένο με μαεστρία και σε νέους σε γλωσσικούς κιεκφραστικούς τρόπους, γίνεται ένα ανεχτίμητο στολίδι για τη φτώχη μας φιλολογία... Μά τά πολλά λόγια είναι φτώχια και για ένα μεγάλο περιτά. Έτσι οι γύρω απ' αυτόν ύμνοι πρέπει να πάψουν. Εκείνοι που περνοούν στη σφαίρα του θρύλου σκιάζουν τη ζωή μας είτε

τό θέλουμε είτε δεν τό θέλουμε, χωρίς επίκλησης και άναθυμήματα. Όμως αυτό ακόμα και τελειώνω! Κανένας βέβαια δεν περιμένει από τούτα τά λιτά λόγια μου να φωτιστεί για τό συμβολο Καζαντζάκη, μήτε κι από τό θαυμασμό μου να σχηματίσει όπωσδήποτε καλοπροαίρετη γνώμη γιαυτό. Η βιβλιογραφία που μιλεί γιαυτόν και για τό έργο του είναι όγκοδέστατη και πολύπλευρη, σχηματίστηκε δε όχι εύθυσ μετά τό θάνατό του αλλά και ζώντος αυτού. Απ' αυτή κι από τό διάβασμα των βιβλίων του μπορεί όποιοςδήποτε να σχηματίσει την καλύτερη ιδέα περί Καζαντζάκη, δικαιολογώντας μου έτσι και τον τόσο μου θαυμασμό!

2-11-60
Ed. Papadimitriou

